מנורת המאור — עונשו של לשון הרע

בוא וראה כמה קשה עונשו של לשון הרע וכמה מיני פורעניות גורם לו לעולם. כדגרסי' בפ' במה מדליקין ת"ר ארבעה סימנין הם, סימן לעבירה הדרוקן, סימן לשנאת חנם ירקון, סימן לגסות הרוח עניות, סימן ללשון הרע אסכרה. ת"ר אסכרה באה על המעשר, ר' אלעזר בר' יוסי אומר, על לשון הרע. אמ' רבא, ואיתמ' ר' יהושע בן לוי, מאי קראה והמלך ישמח בה' יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר. איבעיא להו ר' אליעזר בר' יוסי, על המעשר קאמ' או דילמא על לשון הרע קאמ'. תא שמע, כשנכנסו רבו[תינו] לכרם שביבנה, היה שם ר' יהודה ור' אלעזר ור' שמעון, ונשאלה שאלה זו בפניהם, מכה זו מפני מה מתחלת בפה וגומרת בבני מעים. ענה ר' יהודה, ראש המדברים בכל מקום, ואמ', אע"פ שהלב מבין והכליות יועצות ולשון מחתך, פה גומר. ואמאי קרו ליה לר' יהודה בר' אלעאי ראש המדברים, דיתב ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון בן יוחאי ויתיב יהודה בן גרים גביהו. פתח ר' יהודה ואמר, כמה נאים מעשיהם של אומה זו, תקנו גשרים, תקנו שווקים, תקנו מרחצאות. ר' יוסי שתק. וענה ר' שמעון ואמר, כל מה שתקנו לא תקנו אלא לכבוד עצמן, שווקים להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמם, גשרים ליטול בהם מכס. הלך יהודה בן גרים וספר דבריהם ונשמעו למלכות. אמ' קיסר, ר' יהודה שעילה יתעלה, לפי' היה ראש המדברים בכל מקום, יוסי ששתק יגלה לצפורי, שמעון שגינה יהרג. אזל ר' שמעון ור' אלעזר בנו ונתחבאו בבית המדרש, וכל יום ויום היתה מביאה לו אשתו לחם, והיה אוכל הוא ור' אלעזר בנו. כדתקיף גזירתא, אמ' ליה לבריה, ידענא דנשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לן. הלכו ונכנסו במערתא. אתרחיש להון ניסא ואברי בה חרובא חדא ועינא דמיא, הוו יתבי עד צואריהו בחלא. כולי יומא גרסי, ובעדן צלותא לבשי ומיכסי ומצלי. יתבי תריסר שני במערתא. לבתר כן אתא אליהו, וקאי אפיתחא דמערתא, ואמ', מאן מודעי לבר יוחאי דמית קיסר ובטלה גזירתו. יצאו וראו אנשים שהיו עובדים אדמה וזורעין. אמרו, מניחין חיי עולם ומתעסקים בחיי שעה. בכל מקום שנתנו עיניהם בו נשרף. יצתה בת קול ואמרה, להחריב עולם יצאתם, חזרו למערתכם. חזרו וישבו במערה שנים עשר חדש, ואח"כ יצאתה בת קול ואמרה, צאו ממערתכם. נפקי. כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר, הוה מסי ר' שמעון. אמר לו, בני, דיו לעולם אני ואתה. פגע ביהודה בן גרים. אמ' עדין בעל לשון הרע בעולם. נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות.

ולא די למספר לשון הרע שילקה בגופו, אלא שכל העולם לוקה בשבילו. כדגרסי' בפ' קמא דתעניות א"ר שמעון בן פזי, אין הגשמים נעצרין אלא בשביל מספרי לשון הרע, שנא' רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון סתר. ד"א רוח צפון תחולל גשם, כמו שהרוח הצפונית משברת העבים ומפזרת אותן שלא ימטירו, כך כשאדם מספר לשון הרע לחבירו, ואם יראה לו פנים נזעמים הוא מחוללו ומדכאו, ופוסק דבריו הרעים בפיו, ולא יניחנו לספר לשון הרע.

וגרסי' באבות דר' נתן האימתנין והזדונים ועזי פנים ובעלי זרוע, עליהם הוא אומר כי זרועות רשעים תשברנה. חורשי רע ומהפכי דברים וממתיקי שפה ובעלי לשון הרע, עליהם הכתו' אומר יהי דרכם חושך וחלקלקות. המנאפים והמחניפים ומלוי ברבית ובעלי מחלוקת עתידין להיות כקרח ועדתו, שנא' בהם ותכס עליהם הארץ. מפקיעי שערים ומקטיני מדות ואוצרין הפירות לעשות מהן שכר בארץ ישראל, עליהם נאמר נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח (את) כל מעשיהם. ולא חרבה ירושלם אלא בעון לשון הרע, כדגרסי' במ' יומא

בפרק שבעת ימים, במקדש ראשון לא היתה שנאת חנם. והכתי' מגורי [אל] חרב היו את עמי וגו'. א"ר אלעזר, אלו שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם. אמ' ר' אלעזר בן פרטא, קשה לשון הרע מעשרה נסיונות שנסו אבותינו את המקום ברוך הוא, שבכולם לא נחתם גזר דינם אלא על לשון הרע. וגרסי' בספרי עשרה נסיונות נסו אבותינו, ובכלם לא נחתם גזר דינם אלא על לשון הרע, שנא' אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם, וכתי' וישמע ה' את קול דבריכם ויקצוף וישבע לאמר, וכתי' הוגעתם ה' בדבריכם.

ואע"פ שעונש המספר לשון הרע גדול, גדול ג"כ עונש המקבלו. כדגרסי' בפרק קמא דמ' כתובות דרש בר קפרא, מאי דכתי' ויתד תהיה לך על אזניך, אל תקרי אזניך אלא אזניך, שאם ישמע אדם דבור שאינו הגון, יניח אצבעותיו באזנו כיתד. ותאנא דבי ר' ישמעאל, מפני מה אוזן כולה קשה ואליה רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה. פי' אליה, קצת האוזן שאין בו עצם. ת"ר לעולם אל ישמיע אדם לאזנו דברים שאינם מהוגנים, מפני שהן נכוות תחלה לאיברים.

וגרסי' בבבא מציעא בפ' השוכר את הפועלים, כי הוה נח נפשיה דר' אלעזר בר' שמעון, אמ' לדביתהו, ידענא בהו ברבנן דרתיחו עלי ולא מיעסקי בי שפיר כדאיבעי, אגנייאן לי בעיליתאי ולא תדחל מנאי. א"ר שמואל בר רב נחמן, אישתעיא לי אימיה דר' נתן, דאישתעיא לי דביתהו דר' אלעזר בר' שמעון לא פחות מתמני סרי ולא יותר מעשרין ותרתי [שנין]. אגניתיה בעיליתה. כי הוה סליקנא מעיננא ליה במזייה, כי הוה משתמטא ביניתא מרישיה, הוי אתי דמא. פי' שהיתה מסרקת שער ראשו, וכל פעם שהיתה יוצאת נימא משערו, היה יוצא דם ממקומה. יומא חד חזאי ריחשא דקא נפיק מאוניה. חלש דעתאי. איתחזי לי בחולמא. אמ', יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן, ולא אומחאי ביה, כדאיבעי לי. וגרסי' במכילתא מדבר שקר תרחק, הרי זו אזהרה למספרי לשון הרע. לא תשא שמע שוא, הרי זו אזהרה למקבלי לשון הרע.

וגרסי' בפ' במה בהמה רב אמ', דוד קבל לשון הרע, ושמואל אמ', לא קבל. טעמיה דרב, דכתי' ויאמר המלך ואיה בן אדונך ויאמר ציבא אל המלך הנה יושב בירושלים כי אמר היום ישיבו לי בית ישראל את ממלכות אבי. ומנא לן דקביל מיניה, דכתי' הנה לך כל אשר למפיבשת. אמ' רב יהודה אמ' רב, בשעה שאמ' דוד למפיבושת, אתה וציבא תחלקו השדה, יצתה בת קול ואמרה, רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות.

בוא וראה כמה גדול עון מספר לשון הרע, ואין לו מחילה. שהבא על אשת איש, מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. ועל הכל הב"ה מאריך אפו חוץ מעל מספר לשון הרע, ואין להם חלק לא לעולם הזה ולא לעולם הבא. כדשנינו בתוספתא שלשה נפרעין מהם בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא. ואלו הן, ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים, ול"ה כנגד כולם. והמוציא שם רע על חבירו, עונשו קשה עד מאד, ואין לו מחילה. כדגרסינן בבבא קמא ירושלמי בפרק החובל, ר' יהודה אומר משום רבן גמליאל, הרי הוא אומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, וזה הסימן יהא בידך, כל זמן שאתה רחמן יהא המקום עליך רחמן. אמ' רב, אדם שסרח על חבירו תחילה, והלך ובקש ממנו מחילה פעם ראשונה ושנייה ושלישית ולא קבלו, מה יעשה. יביא שורה של אנשים ויפייסנו לפניהם, הה"ד ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי. ואם עשה כן, מה כתי' תמן, פדה נפשו מעבר בשחת וחיתו באור תראה. א"ר יוסי, הדה דתימר באותו שלא הוציא עליו שם רע, אבל אותו שהוציא עליו שם רע, אין לו מחילה עולמית.